



## Stedernes landskab

Braae, Ellen Marie

*Published in:*  
Steder i landskabet

*Publication date:*  
2012

*Document version*  
Også kaldet Forlagets PDF

*Citation for published version (APA):*  
Braae, E. M. (2012). Stedernes landskab. I *Steder i landskabet* (s. 10-11). Realdania. [http://www.stedet-taeller.dk/media/114025/byg\\_steder\\_i\\_landskabet\\_15042012\\_web\\_final.pdf](http://www.stedet-taeller.dk/media/114025/byg_steder_i_landskabet_15042012_web_final.pdf)

**STEDET  
TÆLLER**

Yderområdernes  
potentialer

**STEDER I**

**LANDSKABET**

---

Steder i landskabet  
© Realdania 2012

ISBN 978-87-994127-3-0

Redaktion: Signe Marie Rohde  
og Christian Andersen

Layout: Make®

Tryk: Arco Grafisk

Tak til artikelforfatterne samt alle  
de bygherrer og arkitekter, der har  
bidraget med viden og billeder til  
denne bog.

---

[www.stedet-taeller.dk](http://www.stedet-taeller.dk)

Kampagnesekretariat:  
Dansk Bygningsarv A/S  
[info@stedet-taeller.dk](mailto:info@stedet-taeller.dk)

---

# Indhold

## Steder i landskabet

6	Sohlbergplassen, Rondane	Norge	25	Videfossen, Strynefjell	Norge
7	Gedekte Gemeenschapsweg, Houten	Nederlandene	25	Espinazo del Diablo, Jalisco	Mexico
8	Liasanden, Sognefjellet	Norge	26	Stegastein, Aurlandsfjellet	Norge
9	Top of Tyrol, Stubaital	Østrig	27	Sepeira, Lleida	Spanien
12	Torvdalshalsen, Lofoten	Norge	30	Alta Museum, Alta	Norge
13	Maryhill Overlook, Washington	USA	31	Vestled, Hvide Sande	Danmark
13	Kongens Kær, Vejle	Danmark	32	Kadriorg Park, Tallinn	Estland
14	Askevågen, Møre/Romsdal	Norge	33	Camera Obscura, Aegina	Grækenland
14	Miradores Calatayud, Zaragoza	Spanien	36	Bro over l'Areuse, Boudry	Schweiz
15	Moses Bridge, Bergen op Zoom	Nederlandene	37	Akkarvikodden, Lofoten	Norge
18	Vargebakkan, Valdresfye	Norge	37	Mirador, Zapallar	Chile
19	Belvederes Drentsche Aa, Drenthe	Nederlandene	38	La Algaida, Bahía de Cadiz	Spanien
20	Gudbrandsjuvet, Valldal	Norge	39	Gangbro, Skive Fjord	Danmark
21	Hjerting Strandpromenade, Esbjerg	Danmark	42	Grunnfør, Lofoten	Norge
24	Balcón del Manubles, Moros	Spanien	43	Garden of 10,000 bridges, Xi'an	Kina

## Om stedets betydning

10	Stedernes landskab, Ellen Braae
16	Kulturen i naturen, Michael Stoltze
22	Et punkt et sted i landskabet, Annemarie Lund
28	I dialog med topografien, Jan Olav Jensen
34	Stort og småt, Allan de Waal
40	Vandringer og walkscapes, Margrethe Floryan
44	En naturlig oplevelse, Thomas Martinsen

# Stedernes landskab



## Af Ellen Braae

Landskabsarkitekt, Ph. D. og professor i landskabsarkitektur ved KU Life med særlige opgaver inden for krydsfeltet mellem landskabsarkitektur og urbanisme. Forsker, forfatter og medforfatter til flere bøger og artikler om landskabsarkitektur.

Selv det mest kvalificerede råd om, hvordan man bedst fremhæver “steder i landskabet”, vil i hænderne på en middelmådig arkitekt kunne lede til en katastrofe. Manualer, best practice og business as usual rækker ikke, når vi står over for opgaver af denne art. Her er det ikke nok at have faste forestillinger om kvalitet osv., fordi det unikke må behandles som unikt. Noget, der i én sammenhæng kan være fantastisk, lader sig ikke overføre direkte til en anden. Alligevel vil man altid kunne støtte sig til godt arkitektonisk håndværk i aflæsningen af steder og landskaber, mens selve interventionen, hvori disse øvelser skal udmunde, derimod ikke kan støtte sig til forskrifter – hvis det fortsat skal være unikt.

Den franske antropolog Marc Augé lancerede i 1995 begrebet non-lieux, på dansk ikke-steder. Lokaliteter af denne type er ifølge Augé karakteriseret ved at besidde et universelt udtryk, det kan eksempelvis være en lufthavn: vi formår at finde rundt i alverdens lufthavne, netop fordi de både er lige anonyme og samtidig benytter sig af et universelt tegn- eller skiltesprog. Men udenfor lufthavnen forholder det sig fuldstændigt modsat. Her er det vigtigt for orienteringen at kunne identificere det særlige, hvilket bliver stadigt vigtigere

i en globaliseret verden. Identitet er et nøgleord. I den nedslidte, baskiske industriregion lykkedes det at give havnebyen Bilbao et nyt image gennem et kunstmuseum. I Ruhr-området lykkedes det at revitalisere ved at bygge videre på ruinerne af områdets industrielle fortid. I begge tilfælde med god hjælp fra arkitekturen. Og nu er det måske landskabets tur? I Norge har man med projektet Nasjonale Turistveger lavet en genistreg ved at lade unge arkitekter bygge “kunstlignende objekter” i det storslåede norske landskab. Landskabet sælger arkitekturen (og arkitekterne), og arkitekturen føjer værdi til landskabet.

Gennem arkitekturens og kunstens historie har interessen for “stedet” antaget mange forskellige former. Landart projekterne fra 1960’erne og 1970’erne gennemspillede hele repertoiret fra betydningsproduktionens grænseland til det kulturelt selvrefleksive. Eksemplerne i denne bog er nutidige, og ved nøjere eftersyn er det karakteristisk, hvordan arkitekturen manifesterer sig som kulturens repræsentant i den ikke berørte natur. Den store, vidtstrakte og tilsyneladende uberørte natur er set med det æstetiserende syn på landskabet, som har været dominerende langt op i det 20. århundrede. Der er et helt sæt af historisk udviklede forudsætninger for dette blik, som vi blot tager for givet. Den tyske filosof Hegel kunne undre sig over det enhedsstiftende i vores landskabssyn, hvor alle mulige forskellige elementer blev syntetiseret til en harmonisk helhed. Et landskab lader sig i ét blik konstituere som en visuel enhed. Dernæst er det karakteristisk for dette æstetiske blik, at vi som kontemplative beskuere oplever et “interesseløst behag” herved. Det særlige ved dette blik er også, at landskabet repræsenterer en art refugium, som kompenserer for en stressende, urban virkelighed. Alle disse aspekter er med i vores nutidige landskabsopfattelse.

Man kan diskutere, om arkitekter abonnerer på en særlig variant af en nostalgisk landskabsopfattelse. Det er dog næppe nostalgien, som er det bærende. Nok snarere er det fascinationen af det dramatiske møde mellem naturens uorden og den arkitektoniske orden – virkningen af den manifestation af magt, som interventionen i det uberørte rummer. Et enkelt objekt behersker pludselig et kæmpestort landskabsrum og accentuerer det enhedsstiftende i landskabet. Der er dog grund til at fremhæve forskellen på intervention i en dramatisk og “vild” natur som den norske og det tilsvarende i en dansk sammenhæng. Her er alt gennemkultiveret, og måske bortset fra kystområderne kan det være vanskeligt overhovedet at udpege steder, der ikke bærer præg af en form for kultivering. Vi har ikke på samme måde disse vidtstrakte og uberørte områder. Tværtimod er udfordringen i en dansk kontekst at fremhæve stedernes kvalitet på en

sådan måde, at det skaber “orden”, aflæselighed, poesi i relation til såvel den lille som den store skala.

Der er ingen tvivl om, at vi har behov for at opdatere vores landskabsbegreb, så det formår at afspejle den fælles nutidige virkelighed. Der er såvel økologiske, kulturelle som økonomiske grunde hertil. Parallelt hermed har arkitekter, landskabsarkitekter eller byplanlæggere forsøgt at nytolke “stedet” eller lokaliteten. Her findes forskellige tendenser, der både har hver sin historiske forankring, og som klinger med – side om side – i fagets hverdagspraksis. Når en landskabsarkitekt laver en stedsanalyse ved for eksempel at afdække det udvalgte områdes forskellige “lag”, det være sig topografi, beplantning, vandsystemer, veje og bebyggelse og derefter går rundt på stedet og fornemmer, “hvad dette sted vil være” – for nu at bruge en velkendt formulering af Louis Kahn – ja, så kombinerer han eller hun i virkeligheden to af steds-teoriens mest uforenelige positioner, nemlig en positivistisk og en essentialistisk.

Den positivistiske, som kan siges at være en videnskabeliggørelse af arkitekturen, finder vi eksempelvis hos den amerikanske landskabsarkitekt Ian McHarg, som skrev den skelsættende bog *Design with Nature* (1969). Heri anviser han blandt andet den “lagdelte” analyse, der er blevet grundmatrixen for GIS. Side om side hermed vil landskabsarkitekten støtte sig til en essentialistisk, måske “romantisk” stedsteori, mest markant formuleret af nordmanden Christian Norberg-Schulz, der var fortalende for, at arkitekturens væsentligste opgave var at fremkalde stedets iboende ånd, dets *Genius Loci*. Måske agerer vi i dag ud fra en mere pragmatisk position, som netop forsøger at forene anerkendelsen af, at der er “noget absolut derude” – i McHarg’sk forstand – med en fænomenologisk dimension, som ikke er identisk med Norberg Schulz’ essentialisme, men hviler på en tilgang, hvor vores individuelle, kropslige erfaringer er med til at tillægge det enkelte sted betydning.

Den danske landskabsarkitekturprofessor Sven-Ingvar Andersson skrev i 1988 en lille pamflet om at ligge smukt i landskabet: *Bygninger og landskab*. Den handler om, hvordan man positionerer sig i landskabet og dermed også om, hvordan man oplever eller identificerer landskabets rumlige dimensioner. Her bliver alle forholdsordene – på, mellem, for, bag, i, ved siden af, ved foden af osv. – centrale for de måder, hvorpå vi rumligt kan relatere vores krop til det landskab, hvori vi befinder os og bevæger rundt. Denne relation er central for aflæsningen af landskabet og videre for de arkitektoniske dispositioner i forbindelse med udformningen af – i dette tilfælde – den eller de bygninger, som tænkes placeret i landskabet. Med “steder i landskabet” placerer vi ikke

bare os selv, men også et arkitektonisk objekt i en større sammenhæng. Dertil behøves (mindst) et dobbeltperspektiv, idet vi så at sige “ser ud” fra stedet samtidig med, at vi ser dette sted og det arkitektoniske objekt som en del af en større helhed.

I bedste fald udgør dette sted en linse, hvorigennem vi får adgang til nye dimensioner og oplevelser ved det landskab, den er sat i verden til at formidle. Og linsen bidrager til den store helhed som en slags katalysator, der fremhæver det særlige ved stedet uden selv at blive hovedbegivenheden. I værste fald domesticerer objektet sin kontekst og stiller sig i vejen for oplevelsen af landskabet og frarøver eller spolerer landskabet dets særlige kvaliteter. Grænsen mellem de to versioner, berigelsen og okkupationen, synes hårfin. Det fordrer en god arkitekt eller landskabsarkitekt, som er åben for det landskab og det sted, hvori de skal agere, og som samtidig bruger sig selv i den dobbeltbundne handling, som læsning og design udgør – og lader denne personlige indgang blive porten til det på én gang erkendelsesmæssigt almene og det stedligt særlige landskab. ●



Realdanias kampagne Stedet Tæller støtter konkrete projekter, som ved at udvikle og udnytte de stedbundne potentialer vil bidrage til at styrke livskvaliteten i Danmarks yderområder.

Under overskriften Steder i Landskabet skabes nye besøgssteder i yderområdernes landskaber. På udvalgte steder vil fysiske tiltag i lille skala og af høj arkitektonisk kvalitet medvirke til at øge tilgængeligheden til naturen ved enten at skabe nye adgangsmuligheder eller forbedre kvaliteten af de eksisterende.

Denne publikation indeholder en række fagfolks refleksioner over mødet med naturen samt udvalgte eksempler på, hvordan det lille arkitektoniske indgreb kan iscenesætte mødet med naturen på en ny måde og give den besøgende en endnu bedre oplevelse på stedet.

Læs mere på: [www.stedettæller.dk](http://www.stedettæller.dk)

